

การดำเนินงานแก้ไขมลพิษทางน้ำจากแหล่งกำเนิดประเภทชุมชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

เรียบเรียงโดย นางสาวจิระนันท์ เหมพูลเสิริฐ

นางสาวจรัสศรี รุ่งวิชานวัฒน์

ส่วนน้ำเสียชุมชน สำนักจัดการคุณภาพน้ำ

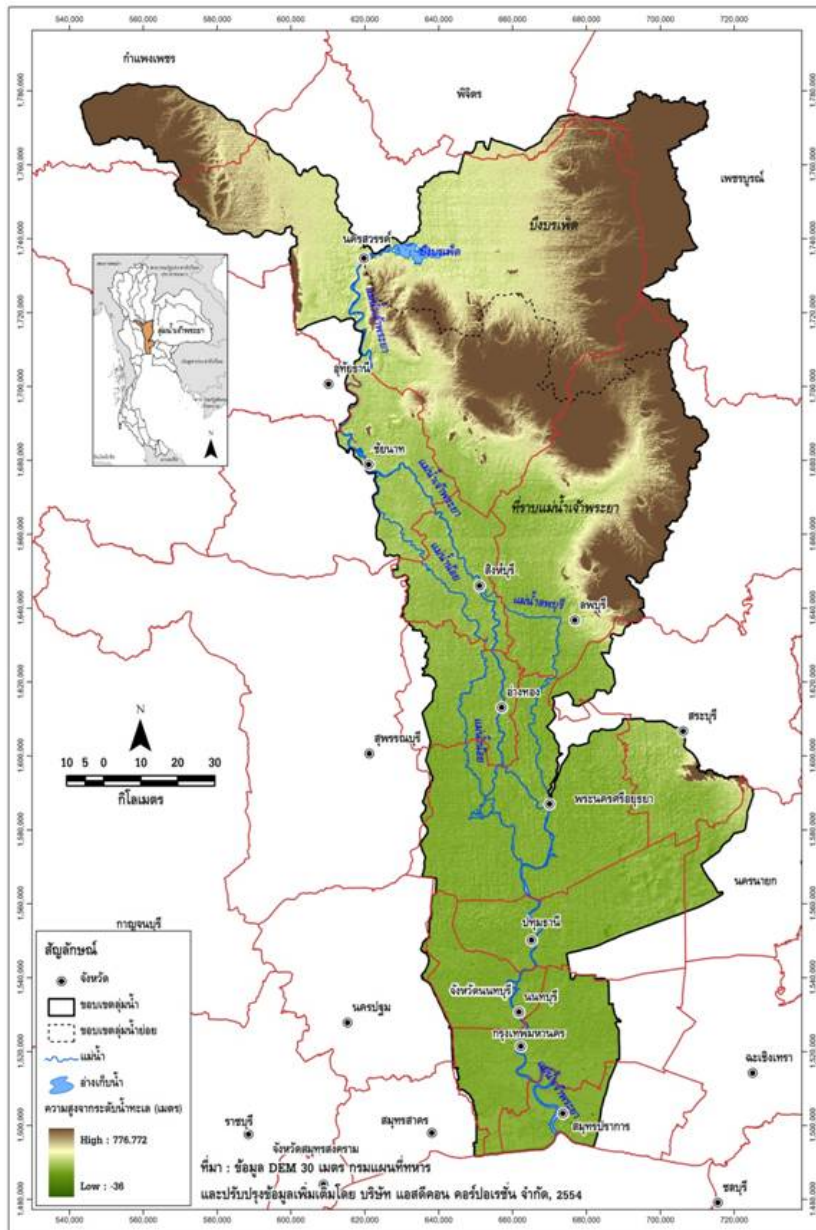
ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 20,523.42 ตร.กม. (ไม่รวมลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน) พื้นที่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาอยู่ในเขต 19 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ พิจิตร กำแพงเพชร อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี นครปฐม นครนายก พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ปทุมธานี นนทบุรี เพชรบูรณ์ สมุทรสาคร และสมุทรปราการ รวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย⁽¹⁾

ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อย เป็นแม่น้ำที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาทแล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย มีชื่อเรียกต่างกันไป ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเฒ่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี และแม่น้ำท่าจีน คลองบางแก้ว ซึ่งเป็นคลองสายสั้นๆ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอ่างทอง แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำลพบุรี ซึ่งแยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสิงห์บุรีเช่นกัน โดยจุดบรรจบอยู่ในเขตอำเภอมหาราชจังหวัดพระนครศรีอยุธยา⁽¹⁾

คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลัก⁽²⁾

จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน ได้ทำการเก็บตัวอย่างน้ำ 4 ครั้งในปี 2555 ครั้งที่ 1 ช่วงเดือน มกราคม - มีนาคม ครั้งที่ 2 ช่วงเดือนเมษายน - มิถุนายน ครั้งที่ 3 ช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน ครั้งที่ 4 ช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม โดยมีการวิเคราะห์คุณภาพน้ำตามมาตรฐานคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 16ง ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2537) ซึ่งจากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินในปี 2555 ไม่พบกลุ่มสารฆ่าศัตรูพืชและสัตว์ชนิดที่มีคลอรีน สำหรับพื้นที่ภาคกลาง พบพารามิเตอร์ที่บ่งชี้ปัญหาคุณภาพน้ำ คือ แบคทีเรียทั้งหมด (TCB) และ แบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม (FCB) (แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ตั้งแต่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ถึง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แม่น้ำลพบุรี อำเภอมือง จังหวัดสิงห์บุรี แม่น้ำเพชรบุรี ตอนล่าง ตั้งแต่อำเภอบ้านแหลม ถึง เทศบาลเมืองเพชรบุรี แม่น้ำป่าสัก อำเภอบางระจิว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) แอมโมเนีย (NH₃-N) (แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง ตั้งแต่อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร ถึง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แม่น้ำลพบุรี อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี แม่น้ำป่าสัก

อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ออกซิเจนละลาย (DO) (แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง และแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง ตั้งแต่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ถึงเทศบาลเมือง สุพรรณบุรี)

รูปที่ 1 สภาพภูมิประเทศและลำน้ำสาขาในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา⁽¹⁾

จากการใช้ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index: WQI) แสดงถึงสถานการณ์ของ คุณภาพน้ำในภาพรวม โดยพิจารณาจากค่าคุณภาพน้ำ 5 พารามิเตอร์ ได้แก่ ออกซิเจนละลาย ความสกปรก ในรูปสารอินทรีย์ แบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด แบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์ม แอมโมเนีย - ไนโตรเจน มีค่าน้อยอยู่ระหว่าง 0 - 100 โดยจัดเกณฑ์คุณภาพน้ำเป็น ดีมาก (91 - 100) ดี (71 - 90) พอใช้ (61 - 70) เสื่อมโทรม (31 - 60) และเสื่อมโทรมมาก (0 - 30) พบว่า แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และตอนกลางอยู่ใน

ระดับพอใช้ แต่แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างอยู่ภายในระดับเสื่อมโทรม โดยจังหวัดในแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีระดับน้ำอยู่เกณฑ์เสื่อมโทรม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ และลพบุรี⁽²⁾

การส่งเสริมการจัดการน้ำเสียชุมชนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากสถานการณ์ปัญหาคุณภาพน้ำของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ที่มีแนวโน้มซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบในอนาคต ในปีงบประมาณ พ.ศ.2557 ส่วนน้ำเสียชุมชน สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ ร่วมกับสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค และ สำนักงานส่งเสริมและทรัพยากรจังหวัด ได้ดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งเสริมผลักดันการจัดการน้ำเสียชุมชนของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายครอบคลุม 7 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท และนครสวรรค์

ผลการดำเนินงาน สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ ร่วมกับสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค และ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ได้มีการประชุมร่วมปกครองส่วนท้องถิ่น 18 พื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองชัยนาท เทศบาลตำบลทับกฤต เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมืองชุมแสง เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลนครรังสิต เทศบาลนครปากเกร็ด เทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลเมืองบางกรวย เทศบาลตำบลเชิงรุกราน้อย เทศบาลตำบลนครหลวง เทศบาลเมืองเสนา เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เทศบาลตำบลบางระจัน เทศบาลตำบลดอนสมอ เทศบาลตำบลป่าโมก เทศบาลตำบลวิเศษไชยชาญ และเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง (รูปที่ 2 และ 3) โดยได้มีการรับฟังสถานการณ์ด้านน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพและให้องค์ความรู้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) องค์ความรู้ด้านการจัดการน้ำเสียแบบระบบบำบัดติดกับที่ ณ แหล่งกำเนิด (Onsite Treatment) ระบบบำบัดแบบรวมกลุ่มอาคาร (Cluster) และระบบบำบัดรวม (Central Treatment Plant)
- (2) แหล่งเงินและองค์ความรู้ด้านการขอจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน (งบกระจายอำนาจ) งบสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม งบสนับสนุนและการบริหารจัดการจากองค์การจัดการน้ำเสีย
- (3) การจัดทำข้อกำหนดโครงการ (Term of Reference) เพื่อดำเนินการจัดจ้างที่ปรึกษาศึกษาความเหมาะสมของโครงการและการออกแบบรายละเอียด (FS/DD)
- (4) การจัดทำร่างเทศบัญญัติการเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย
- (5) การจัดทำร่างเทศบัญญัติการติดตั้งถังดักไขมันและระบบบำบัดน้ำเสียแบบติดกับที่ ณ แหล่งกำเนิด (Onsite Treatment)
- (6) การจัดทำร่างขอบเขตการดำเนินงานเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเสนอประกอบการขอจัดสรรงบประมาณก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย
- (7) การจัดทำแผนจัดการน้ำเสียของหน่วยงาน
- (8) ระบบการจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย MSMS 2008

รูปที่ 2 การให้คำแนะนำการจัดการน้ำเสียชุมชนให้กับ เทศบาลเมืองชุมแสง
เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2556

รูปที่ 3 การให้คำแนะนำการจัดการน้ำเสียชุมชนให้กับ เทศบาลตำบลป่าโมก
เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2557

จากการดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาทั้ง 18 พื้นที่นี้ พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสนใจและมีแผนที่จะดำเนินการแตกต่างกันตามปัญหาของท้องถิ่นที่ประสบอยู่ ซึ่ง ส่วนน้ำเสียชุมชน สำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษมีแผนในการดำเนินงานในอนาคต ด้วยการติดตามและให้การสนับสนุนทางเทคนิควิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกพื้นที่ เพื่อผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการดำเนินการจัดการน้ำเสียตามแนวทางต่างๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- 1.สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร.2556 “ลุ่มน้ำเจ้าพระยา”เข้าถึงเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2557 เข้าถึงได้จาก <http://www.haii.or.th/wiki/index.php/ลุ่มน้ำเจ้าพระยา>.
- 2.กรมควบคุมมลพิษ.รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2555